

ESZTERGOMI UJSÁG

VEGYES TARTALMU HETILAP.

A HELYBELI LÖVÖLDE ÉS TÖBB INTÉZETNEK VALAMINT A BARSÍ
GAZDASÁGI EGYLETNEK KÖZLÖNYE.

Megjelenik e lap minden héten egy-
szer; vasárnaponkint.
Szerkesztői szállás Buda-utczán
Palkovics Ignác-féle 495-ik sz. a. ház-
ban hová a kéziratok s előfizetési
pénzek küldendők.

KIADÓ, TULAJDONOS S FELELŐS
SZERKESZTŐ:

SÁNTHA IGNÁCZ.

20. sz.

Előfizetési feltételek:
Félcévre . . . 3 ft.— kr. o. é.
Negyedévre . . . 1 „ 50 „ „ „
Egy hóra . . . — „ 50 „ „ „
Egyes szám 15 kr. o. é.
Hirdetmények a legutányosabb áron
vétetnek föl.

Az esztergomi szőlőművelés és pinczekezelés.

(Folytatás.)

Ha a szőlő meredeksége kisebb, mint föntebb
föltettük, vagy ha csak egy része kelleténél mere-
dekebb, akkor a lépcső alaku egyengetés fölösle-
ges; ilyenkor legtöbbnyire elegendő, ha a felső
rész földjével a legközelebbi alsó mélységeket ki-
töltjük. A hely fekvése és a szomszédok iránti te-
kintet is szolgál zsinórmértékül annak meghatáro-
zására, vajjon mely nemét az egyengetésnek le-
hessen vagy kelljen alkalmazni.

Nálunk Esztergomban jellemző az, miszerint
azon szőlőknek, melyek valamely hegy alján te-
rülnek el, nagyobb becs tulajdonítatik; holott a
közép fekvés általában legkedvezőbbnek tartatik;
mivel a hegyoldal közepe egyrészt nem érzi any-
nyira a légnek minden változását mint a csúcsa,
sem a gyakori s virágzásokra annyira ártalmas kö-
döknek nincsen oly mértékben kitéve; másrészt
pedig a kései derek, mint legnagyobb ellenségei a
szőlőültetvényeknek, melyek völgyben és sikon
nagy pusztításokat tesznek, a hegyoldal közepén
csak igen ritka esetekben mutatkoznak. Azonban
az annyira kedves kényelem és az akók nagyobb
száma semmibe sem vették?!

Nem akarjuk épenséggel állítani, miszerint a
sikon fekvő szőlőkertek kisebb értékűek volnának,
azonban az igazság és művelés érdekében köteles-
ségünknek tartjuk kijelenteni, miszerint azok igen
nagy tévedésben vannak, kik az alantfekvésű ül-
tetvényeket a középsőknek eléje teszik, vagy leg-
alább amazokkal egyenlő becsűeknek nem tartják.

Mi nemcsak azon meggyőződésre jutottunk,
miszerint a haszon meglehetősen ugyanaz; daczára
annak, hogy az alsó szőlők évenként nagyobb
mennyiségű bort hoznak, minthogy a középfekvé-

sűekben termelt bor jobb minőségeért a nagyobb
vételár a különbséget kiegyenlíti: hanem tekintet-
be kérjük vétetni azt is, hogy az igazi szőlősz di-
csőségét és büszkeségét csak abban leli, ha, a he-
lyi viszonyokhoz képest, lehető legjobb minőségű
terményt bír előmutatni; és hogy ezen öröm a hegy-
mászás csekély kényelmetlenségét jóval fölülmulja.

Ha az eddig mondottakat rövideden egybe fog-
laljuk, akkor a bevezetésben tett eme kérdésre:
„Mely szőlőkertek legjobbak?” eme feleletet nyer-
jük: *azok, melyek szelíden lejtő hegyoldal közepe tá-
ján kiültetvők, melyeknek talaja könnyű, porhanyó
és fekvése déli vagy délkeleti.*

A szőlő művelése.

Valamint az orvos, hogy a kór nemét megis-
merje, a betegség okát lehetőleg kipuhatolni
kénytelen, valamint a sebész daczára a be-
teg fájdalmas mozdulatainak, látszólag minden
érzékenység nélkül, azonban belsőkép sajnálattal
telten a kutasztút biztos kézzel a tátongó sebbe
mártja: épen úgy kötelességünk bortermelésünk
állapotának okát kipuhatolni; kötelességünk a visz-
szásságokat, ama életemésztő sebeket, bár miként
berzengjen is hiúságunk ellene, kiméletlenül föl-
deríteni.

Hegyekként tornyosulnak eléünk a nehézségek
e szakasz kezdetén, mivel itt nem csak utbaigazi-
tás leszen keresztül viendő, hanem mivel ez harc
régóta begyökerezett visszaélések ellen, melyek
szokásoknak nevezetnek; küzdés számos fönnálló
községeljárásági rendeletek ellen, melyeknek
czélszerűtlenségét mindenki érzi, mindazonáltal nyil-
vános kritika alá még senki által nem vétetett.

Előre óvást teszünk minden roszakaratu ma-
gyarázat ellen, és kijelentjük, miszerint más czél

nem lebeg szemeink előtt, mint a bortermelés javítása, a borkereskedés emelése, és ami ezzel természetesen összefügg, a polgári jóllét előmozdítása.

I-ső visszasság.

A szőlők rossz őrzése.

Hiszszük, miszerint jól vagyunk értesítve, ha mondjuk, hogy az esztergomi szőlőhegység, a szentgyörgymezei- és szenttamásival együtt, 7 vagy 10 szőlőcsőszre van bízva. A tapasztalás azonban tanúsítja, miszerint ezen fölügyelet egyáltalán nem elégséges, mert eddig vagy soha, vagy csak igen ritkán lehetett tapasztalni, hogy az illető pásztor a tolvajt megfogta, vagy csak följelentette volna. S így szabad legyen gyanítani, miként a lopást talán maguk a csőszök, akár közvetlenül, akár közvetve, segítik elő. A pásztorok általános mentsége az, miként a fölügyeletökre bízott hegyrész sokkal nagyobb, hogysem képesek lennének az örködést kellőképen teljesíteni. Ezen mentségek alapos lehet. Azért egyike a legégetőbb szükségeknek az, hogy a csőszök száma annyira szaporítsák, hogy mindegyik a reábizott területet áttekinteni képes legyen. Így a fölügyelet semmi nehézséggel összekötve nem volna, és minden legcsekélyebb lopás, vagy bárminemű kártétel a pásztor tudtával történhetnék csupán. Ily intézkedés által azt érnék el, miszerint a csőszök igen könnyen felelősségre lehetnének vonni, s ha a tolvajt nem volna képes föltedezni, a történt kárt egyenest magának a csősznek kellendene minden kifogás nélkül megtéríteni.

Megfoghatatlan, hogy az illető helyen mai napig e fontos körülményt oly kevés jelentőségűnek hiszik. Talán még nem történt, hogy a jó szőlőfajok, melyeket valamely szőlőtulajdonos jövőre szaporítás tekintetéből megjelelt, midőn használni akarta, már régen elidegenítették? Nem hallotta még senki, miszerint gyökeres vesszők, melyek kiültetésre szánva, földdel betöltve valának, a tőkéktől eloroztattak? Talán még senkisémet vette észre, miszerint a legszebb gyümölcs, a legtöbb korai szőlő a piacon drága pénzért árultatik, míg a szőlőtulajdonos szőlőjében hiányzanak? Még sohasem fordult elő oly eset, hogy a tulajdonos egy éjen át az annyira várt szüret nagy részétől megfosztott? Talán még nem történt az is, hogy valaki fát nemesítvén és nevelvén, s termésére évek óta várakozván, soha, vagy igen ritkán látta érett gyümölcsét?

Nem elég, miszerint a sajnálatra méltó szőlőtulajdonos a nagy hideg, vagy tulságos forróság veszélyeinek ki vagyon téve; nem elég, hogy remegnie kell a virágzás idejében nagy szelektől és esőtől, szárazságtól és fölötté sok nedvességtől, sőt egyetlen szerencsétlen negyedórától, melyben jég-eső által egy egész évi fáradságának jutalmától megfosztatik; kell azután még oly állapotnak is uralkodnia, mely annál leverőbb és nyomasztóbb, mivel mindenki meg van győződve, miszerint az kellő gondoskodás mellett nagyrészt elháríthatnák.

Az elemek csapásai ellen a küzdés hasztalan, de a lopás meggátlására örök állíthatók fel. Az első esetben tédret hajt az ember a Mindenhatónak akaratára előtt, és a jobb jövővel való kecsegtetés felemeli ismét fájdalommal télt lelkét, enyhíti aggodalmát, és a jámbor ember ily fohásza: „Isten adta, Isten el is veheti“ erőt kölcsönöz a talán ez által támadt házi nyomor elviselésére. Utóbbi esetben pedig bátorságát veszti. A gyakran előforduló boszantások nem csak kedvét szegik a műveléstől, hanem természetes okai vannak, hogy mindenki elfordítja fülét midőn valaki, ily körülmények közt, javításról vagy nemesítésről beszél. Sőt legtöbb embernél satyra s gunyként hangzik, ha kérdjük valljon miért üzetik nálunk a szőlőművelés kevésbbé észszerűen, mint, — nem mondjuk Német- vagy Franciaországban — hanem mint hazánk számos vidékein; p. o. Tokajban, Ménesen, Egerben, Pécsen, Somogy vármegyében egy részében sat. sat.

(Folytatjuk.)

K . . . n.

„Kegyeletem tárgya.“

Fölkelek ágyamból: Veled ébred szellemem óh hon: Érted lánghol e szív, hogyha nyugodni megyek.

„Testvér városok.“

Ős Duna választ el. De azért testvérem. Ugyan hogy? A haza édes anyánk, s láncz fűzi össze szívünk.

„Árva fia sorsa.“

Árvában születtem! — már bölcsőn árva maradtam, Árva vagyok! — de talán sirban is árva leszek! Árvaleányhajat ültess árva siromra fiam! — s mond: „Árva vagyok magam! — és siratom árva atyám“ !!

Thuránszky Nándor.

TÁRCA.

Drágffy Lóra.

Történeti beszély.

Irta: **Vatai Gyula.**

Gyönyörű tavaszi délután két lovagot látunk haladni az Erdélyt hazánktól elválasztó Kárpáthok tulsó szorosai közt.

Szóltanul, némán lépdeltek, az ifjabb mutatott ugyan kedvet a csevegéshez, de mintha társa hallgatagsága figyelmeztetés lett volna számára, alig kezdé a beszélgetést, ismét hosszasan néma, szátlan lón.

Az ifjabb lovag öltözete előkelő származására

mutatott; areán ifju tűz, harcias kellem, komolysággal vegyes vidámság, szemeiben bátorság, vonásain öszhang uralkodtak.

Deli termete magán hordá a XIV. század lovagjainak egyedüli sajátos jellegét, mely nemes magatartásával főbjeink sarjadékára mutatott.

A délczeg paripa büszke horkolással engedé magát ura akarata szerint vezettetni, s fejét kevély magatartással hordoza.

Az idősebb lovag arcán meglátszottak a leált évek küzdelmei, bánatos vonásain megnyerő szelidség festekedett, a sorsávali megelégedés s a belséjében rejlő titkos fájdalom tusája meglátszottak a még meg nem törött éles szemekben . . .

Öltözetének egyszerűsége azonnal sejtetni engedti kilétét . . .

Bizonyosan az ifjabb lovag szolgálja . . . Igen szolgál! de a szó legnemesb értelmében . . . szolgál és gyermekkori jó barát, ki egykor bölcsőben ringatta urát mint csecsemőt, hallotta első csevegéseit, játszótársa volt gyermekjátékiban, az élet s a remek természet ezernemű tüneményeinek első magyarázója s megismertetője, első tanuja a serdülő ifju bontakozó érzelmeinek, örömeinek és bánatának társa, lovagjátékiban, vadász kalandjaiban kísérője s hű védője hazájaért vívott harcaiban szóval tanuja egész multjának.

Az ifjabb lovag Lóránffy Dezső hazánk egyik régebbi s jó hangzású családjának egyetlen físarjadéka.

A másik hű szolgálja Bertalan.

A mint az előttünk fekvő hegy kanyarulatának nyílt végéhez értek s megpillanták a már csak negyedóránnyira fekvő várkastély gótstíli alakját, mely oly méltóságteljesen s mégis megnyerőleg, vonzólag emelkedett a virágdús völgy kellemes illatárjában, s melynek alacsony falkeirése eléggé kimutatta, hogy tulajdonosa itt nem menhelyet, hanem szórakozást jött keresni — mindkét lovag arca vidámabb lón, mely vidámság csak Lóránffy keblében maradt tartósabban, Bertalan pedig csakhamar komolylyá lón . . .

— Hej Bertalan, csak otthon találunk Drágffy János uramat — kezdé az ifju lovag, nem minden érdek nélkül — be szeretném vele a gögös Ferhád basa sajátkezű levelét közölni, had tudná ő is, hányadán állunk; sajnálom ugyan, hogy ily szomorú hírrel jövök házához, de a hon ügye mindennek fölött való levén, mi sem tart vissza attól, hogy Drágffy uramat elvonultságából kiszólitván a tett mezejére, főleg miután ismerem meleg ragaszkodását, melylyel a hon sorsa iránt viseltetik.

— No meg aztán mi tagadás benne fiatal uramat a gyönyörű Drágffy lány is érdekli — megjegyzi Bertalan.

— Nem tagadom hű szolgálom, Drágffy Lóra gyönyörű teremtes, s mondhatom ama feledhetlen vadászát óta, amidőn a fölbőszült vadkant, mely már lovára rohant, szerencsés lövés által leteritet-

tem, bennem nemcsak az egyszerű lovagot, de megmentőjét is tiszteli, sőt meghagyta, hogy mint testvéremet szeressem s ragaszkodjam hozzá.

— Most már világos előtttem, mért vállalta el oly készséggel az én jó uram a hírnök szerepét ellenet Bertalan — ahova a sziv is vonzza az embert, oda kész örömetest megy.

— De szólj Bertalan! Lóra nem érdemel-e részemről még sokkal több fáradságot? nem bájos-e? nem maga a jóság-e?

— Nem is azért mondtam vitéz uram, mint-ha eljárásodat nem helyeselném, a hű szolga ellenetetés nélkül követi ura lépteit, Sőt hízeltetés nélkül mondom, hogy inkább örülni tudok, ha jó uramat megelégedetten s boldogan láthatom.

Valóban Lóránffy Dezső méltó az ő szerelmére, s viszont Drágffy Lóra sem találhatott volna érdemesb kebelre, mely forróbban, eléghetlenebben szeretné, mint te jó uram.

— Nyujtsd ide jobbodat jó szolgálom, hadd szorítsam meg hálám jeleül, te még most is a régi vagy, míg én nagyon átváltóztam, az idő nagyon sokat váltóztatott rajtam; — kiáltá elragadtatottságában az ifju s Bertalan jobbát hevesen megszorítá.

— Például a török berohanásai nem hagyhatják érintetlenül a hazáját igazán szerető kebelt; szenvedni fogja a jó hazafi, ha kissé mélyebb gondolóra veszi az ostromozott hon szánandó sorsát. Te is szenvedsz uram, szerencséd, hogy fiatal, erős szived van.

— Igazad van! — válaszola Dezső — Lajos király gyenge kormánya aggodalommal és félelemmel tölthet el mindenkit a jövő iránt, a müzümán hatalom növekedése rettenetesen veszélyes, pártoskodás közben könnyen teljesítheti a gögös zultán kimondott nagy merényű szavait.

— Nem enged meg az ég ura — okoskodék Bertalan — hogy Róma tornyairól félhold hirdesse a pogány hatalmát.

— Lenne bár igazad — sóhajtá az ifju — de nemzetünk bűne nagy, aligha le nem sujt rá a végzet ostora.

E beszélgetés alatt a kastély kapujához értek, mely az adott jelre készséggel tárult föl előttük s miután rajta áthaladtak, ismét bezárult . . .

Az ifjabb lovag miután értesült, hogy a kastély ura hon van, a bemenet felé sietett, Bertalan pedig a lovakat helyezé el.

Drágffy János az ország zászlósa közép temetű, vonzó arcú férfiú volt, szemeinek mondhatlan megnyerő tekintete bizalomra, őszinteségre hívtak mindenkit — épen az előtte fölhalmozott papírsomagot forgatá, midőn Lóránffy a terembe lépett. Drágffy szívélyes kézszorítással üdvözlé az ifjut, aki késedelem nélkül előadá küldetése okát, átadá a basa sajátkezű levelét, és sok egyébről értesíté az érdemes férfiut, ami egy vagy más oldalról érdeklé a hon ügyét és szomorú sorsát . . .

— Biz ebül állunk öcsém — mondá Drágffy, midőn hosszú beszélgetésük után néhány percznyi szünet állott volna be — ha most a nemzet pártokra szakadva gyengíti önmagát, a gögös zultán aligha ki nem viendi, a mit Mohamed sirjára esküve mondott.

— Igaza van kedves bátyám! csak egyetértés mentheti meg e nemzetet — sietett megjegyezni Lórándffy — de hadjuk e tépelődést, a jövő még bizonytalan, szóljunk egyébről; hol van Lóra, hogy nem mutatja magát?

— Ilyenkor virágaival van elfoglalva a kertben. Eredj öcsém, mutasd meg magad, hogy még élsz, már aggódott miattad.

— Megyek bátyám! bár hiszem, hogy nem komolyan szólt.

A másik perczben már a kert ajtajánál látjuk őt, melyet mohó sietséggel rántott föl.

Mennyi vágy... hányféle érzelmek ébredhetett fogékony keblében, midőn mindinkább közeledett kedves Lórájához... szerelme mily óriásivá növekedhetett, tudva, hogy azt, kinek első megpillantása hangadója lön feselő érzelmeinek, alig néhány virágbokor választja el tőle...

Midőn már csak néhány lépésnyire volt s Lóra minden mozdulatát tisztán kivehette, a gazdagon lombozott, magasra futó lugos mögé rejtőzött s néhány perczig némán figyelte.

A bájos Lóra — ki éppen virágokat tépdesett kötényébe — nem sejté, hogy míg hasonlóival elfoglalva szivéről megfedekezni látszik, szerelme tárgyát csak néhány lépés választja el tőle... hogy midőn az elfoglaltság minden más iránt oly figyelmetlenné szórakozottá teszi, nem hihette, hogy boldogsága oly igen közel van.

Lórándffy majd előre lépett rejtekéből s akarva megrezgeté a lugos lombozatát, de Lóra anynyira elmélyedt, oly szórakozott volt, hogy nem vevé észre... s egyre tépte a virágokat, mindeniknél szünetet tartott, hosszabb ideig figyelte, mintha mindenikhez néhány kedves szavat intézett volna...

— Jövök az én kedves Lórámnak segiteni — kiáltá az ifju néhány lépést előre téve.

— Ah Dezső! — riadt föl a lány kiejtve az éppen letépett örökzöld leveleit kezéből s az ifju karjai közé omolt.

Hosszan átölelve tartották egymást, a viszontlátás öröme némává tette ajkaikat...

... De áll az, midőn a nyelv hallgat, a lélek annál többet gondol... a szív annál többet érez, s midőn a lélek beszél az érzelmek hangján, a szív is hevesebben dobog, mintha résztvevőleg zárná magába a dúló érzelméért...

— Azt gondoltam, lovagom már meg is feledkezett rólam — rebegé Lóra kibontakozva az ifju ölelő karjai közül.

— Ha mindent felednék is, tégedet soha! — milyen férfiú volna az, aki aráját feledni tudná? —

válaszola a lelkesült ifju — de lásd kedves hölgy, a ki csak kevésbé is szíven hordozza hazája jövőjét, annak egygyel több aggodalma van, midőn azt fenyegetve látja, Eddig hazámnak szolgáltam, most néhány órát szerelmemnek szentelendek, hogy ha ismét szükség leend reám, körödből boldogulva távozzam a tett mezejére, hol ha kell véretem szerettemem ontani.

Valóban magyar lovaghoz illő szavak Dezső! s boldognak érzem magam, hogy ily nemes ifjutól szerettetem. De hallgassunk most erről, szenteljünk együttletünk rövid perzeit szerelmünknek.

— Legyen a mint Lórámi kívánja — felelé az ifju. —

— Jer hát kedvesem, magad mondtad, hogy Lórádnak segiteni jöttél, szedj örökzöldet s gyöngyvirágot.

— S mit fogsz virágaidból készíteni? — Tudakozá Dezső.

— Arakoszorút.

— Ne adja az ég, hogy halotti koszorút készíts arakoszorú helyett.

— Te ismét sejtelmekkel gyötröd magad; rebegé intőleg a lány.

— Kedvéért lemondok rólok, — mondá az ifju és gondosan tépte a gyöngyvirágot.

Lóra közel hozzá a virágos pázsiton foglalt helyet és egész figyelemmel füzte koszorút.

Szép elragadó látvány volt Lóra, kecses termete csodásan bájos arcvonásaival a hajdankor istennőire emlékeztetett, s valóban érdemes tárgyát képezendette a hirneves olasz maestrók ecsetjének... lehet, hogy a boldogság tette őt oly varázs széppé!... mert tagadhatlan, hogy a hölgy kétszer oly szép és bájos mint boldog... hisz azon tudat, hogy szeretettünk, átszellemültté, tulvilágivá teszi az arcvonásokat, ábrándossá fénylőbbé a szemeket!...

... Mennyi érzelmek küzdött az ifju hölgy kékszemében, melyekben maga az égbolt festette le magát, midőn a virágokat egymásmellé illeszté... mily tulvilági üdv és boldogság ömledezett dobogó szívében... mennyi vágy, egymástűző gondolat... édes remény fűződött azon órához, melyben e koszorúval fején elmondandja a — holtomiglan holtodiglan — örökre érvényes szavakat.

... Arakoszorút!... dicső, magasztos gondolat!... szép, elragadó, sokat kifejező szó!... hány millio szív lángol föl e szóra, hány kebel fűzi hozzá reményeit, mintha a boldogság csak vele kezdődne s a gyermeki álmok csak általa teljesülne... A lány szív önkénytelen dobogásban tör ki e szó hallatára s pirulva vallja be érzelmeit önmagának, de a boldogság mosolyát el nem rejtheti.

Az ifju szótlanul rakta kedvese ölébe a virágokat.

— Elég is Dezső! — szakítá meg a csendet a bájos Drágffy hölgy — s most ül mellém, itéld meg, jól fog-e állani?

— Angyal arcához — úgy gondolom minden illik. —

— Te hizelgő fiu, ha nem ismerném jó szivedet, hát most haragudni tudnék. —

— Először hallom, hogy Lórák haragudni is tud.

— Tudok. de reád soha! — rebegé engesztelőleg a lány — hanem szólj őszintén Dezső, illik-e sötét fürteimhez e koszorú?

— Illik-e? — ismétlé az ifju — mondhatom annyira, hogy csak tündérhez merlek hasonlítani.

— Nem tudtam, hogy ifjam tulzani is képes — megjegyzé nem minden czélzás nélkül a bájos hölgy odahagyva ülését. — De jer Dezső atyámhoz, neki is megmutassuk arakoszorú, hiszem, hogy már elhagyta dolgozó szobáját.

Dezső engedelmeskedett s a szerelmes pár bizalmas csevegés közt hagyta el a kertet, lassu, kimért léptekkel közeledve a kastély bejáratához.

(Vége következik.)

A szerzetes rendek sorsa a mohácsi vértanú után. (1525—1615.)

(Vége.)

Általában a szétdult s elhagyott apátságok s prépostságok javai világi papokra, sőt gyakran világiakra is ruháztattak át, vagy a mozlimék által birtokaiktól megfosztott püspökségek s káptalanoknak adományoztattak.

Az említett csapásokat kikertült apátságok közé tartozott a legrégibb a legjelesb szent Mártonhegyi sz. Bencze főapátság, mely Miksa uralkodása harmadik éveig (1567) apatjai kormányzata alatt állott.

A főapátok egyike Gróf Nyáry Ferencz kiváltá a Garam melletti apátságot Thury Kristóftól, (1550) ki vissza foglalta a törököktől, de a kiváltott apátság még sem lön a rend birtoka, hanem Miksa az esztergomi káptalannak ajándékozta, mely maiglan is birja.

A főapátság nagy kárt szenvedett, midőn Fejérvölgy István volt gubernatora; mert ez a drága kövek nagy részét elcsatítá, három nagy értékű régi mise mondó ruhát elvitetett, két apátságot s terjedelmes földeket adott el.

Utódja Bányay Pál főapát a Győrt elfoglaló mozlimék által több szerzetes társával megöletett.

Utánna Kutassy János győri püspökben (kalocsai érsekben) hí s jellemes kormányzót talált a főapátság.

Kutassy helyét Himmelreich György pótolta, ki főapáttá lön, noha nem sz. Bencze rendi, hanem világi áldozár volt, — (1594—1602.) Ő hozatta vissza a főapátság régi okmányokban gazdag levéltárát, melyet Tolnay Máté főapát 68 év előtt a bécsi kamarának adott át őrzés végett.

Sokkal jobb sorsban részesültek ezen korszak-

ban a koldulásból s a hivek jótékonyaságából elő sz. Ferencz, Domokos s Ágoston rendi Paterek; mert sem a mozlimék, sem a főurak sem a hadvezérek nem tartották érdemesnek összekoldult készleteiket elrabolni, s őket szűk cellaikkól kiűzni.

Csak néhány helyen, hol túlbuzgóságuk által felingerelték a protestánsokat, üzetek ki zárdáikból; így történt például; az augustinianusokkal Bártfán a sz. Ferencziekkel Homonnán, N. Szőlősen, Sáros Patakon s Jász-Berényben, — és minden szerzetesekkel s apáczákkal Erdélyben.

A mozlimék különös türelemmel viseltettek a sz. Ferencziek iránt, sőt pártolásaikban s adományaikban is részesítve hagyták meg őket helyeken, hol laktanak. — A mozlimék igen adakozók levén a dervisek iránt, mint ezekhez hasonlókat tekintették sz. Ferencz fiait, kik nemcsak a városokban, melyeket laktak, teljesíthették a papi teendőket, hanem a várakban levő keresztény szolgákra nézve is az által, valamint az által is, hogy a vidéken szerte járva, a hiveket, kik a világi papok nagy hiánya miatt nem részesülhettek volna különben a szentségekben, ezekkel ellátták, miséket mondtak, s szent beszédeket tartottak, nagy érdemeket szereztek a vallás szent érdekeire nézve.

A szerzetesekbeni nagy hiány e korban, — szaporodott a Jezsuiták által, kik a protestánsok heves ellenzése dacára is Draskovich György s Forgách Ferencz esztergomi érsekek pártolása által Thurócson és Sellyén (1598.) Pethe Márton kalocsai érsek, győri püspök, s szepesi n. prépost által Lőcsén, Bartulics Simon zágrábi püspök által ott, a zsitvatoroki béke következtében Pécsen a basa, N.-szombaton Forgách Ferencz esztergomi érsek által, s Homonnán Drugeth György főúr által telepítették meg, s hatalomra vergődven, eldöntőleg hatottak az állam ügyeire is, s majdnem kizárólag kezeik közé szereztek az egész catholicus ifjuság nevelését.

A hazánkban később a vallásos s tudományos nevelésre nézve oly fényes érdemeket szerzett s az ifjuság nevelésére nézve maiglan is legnagyobb téren működő sz. Kalasánt vagy kegyes tanítórend, ezen korszakban még nem működött hazánkban, mert őket csak 1666 vezette be földünkre gróf Pálffy Pál nádor özvegye Kanin Francziska, kinek maig is fenálló privigyei (Nyitra) telepüket köszönhették.

De Villeneuve-Trans Helion, zuáv altisztnek élete és halála. Irta gróf de Ségur Anatol, a francia államtanács tagja.

Francziából az V. kiadás után.

(Folytatás.)

Miután de Villeneuve-Trans marquis családjának jelenlétében nagy áhitattal vette magához utoljára az Egyház szentségeit, fiához intézte végső szavait, oktatta őt, milyen életet kelljen viselnie; főlemlité, hogy

családjának nevét reá tisztán és szenytelenül hagyja; intette őt, hogy a hitben és a honszeretben kitünő elődeinek emlékét mindenkor tartsa szemei előtt, hogy így az annyi nemzedéken át kitüntetésben részesült nevet méltólag hordozza. Ezután ő kedves fiának karjai között csendesen az Űrban elszenderült.

De Villeneuve Helion a gyermeki kegyelet utolsó kötelmeit megható gyengédség- és a fájdalom mély érzetével végezte. Ő édes atyjának hült tetemeit a Provence-ban levő Bargemontba kíséré, hol azok a családi sirboltba tétettek örök nyugalomra, és hová nem sok idő multával az ő tetemei is takartattak.

Ez volt de Villeneuve Helionnak legsajgóbb fájdalma, mely az anyátólí végső bucsuzás napjáig megzavarta boldog kedély állapotát. Ez esemény reá igen üdvös befolyást gyakorolt, s őt visszavezette a religio gyakorlataihoz, melyek egy perezre aludni látszottak szívében.

Nem fogom részletesen leírni életének következő szakát egész a keleti háboru kitöréséig: nem találok benne semmi meglepőbb eseményt. Életének e szaka a miniszterium egyhangu dolgai, a sürgönyökkel Spanyol-, Olasz-, Német- és Oroszországba tett utazásai közt folyt le, mely foglalkozásai nagyon szűk határok közé szorították azon örömet, melyet akkor érzett, midőn őrnagy ranggal mint nemzetőrségi kapitány működött. Csak egy tényt fogok fölemlíteni, mely eléggé tanuskodik arról, hogy még némely hibái között is a keresztény érzület mindig élénken maradt fön szívében: sohasem utazott el anélkül, hogy előbb megne győnta volna tévedéseit. Ő lelkiismereti dolgainak rendezésére épen oly gondot fordított, amilyent mások földi dolgaik rendezésére szoknak fordítani. Ily lelkiületben találta őtet azon háboru, mely villámgyorsasággal allarmirozta Franciaországot, Európát s az egész világot.

IV. Fejezet.

Ha volt, valaha az elvet tekintve jogszerű, s a célra nézve nagyszerű és nemes háboru, úgy kétségkívül a keleti háboru volt az, melyben Franciaország nagylelkűleg minden személyes érdek nélkül, a terjeszkedés és foglalás minden utógondolatát kizárva, csupán a jog védelmének, az igazság- és a jogért való küzdelemnek indokából vett részt.

Oroszország egyezményeknek s az ezek fölött álló örök morálnak letiprásával Törökországra lealázó föltételeket akart erőszakolni, melyek bármelyik még elnem aljasodott kormánynak méltóságával és egy nemzetnek függetlenségével sem férnek össze. Europa hatalmasabb nemzeteinek, a nép-jogok e védőinek földata volt a gyengébbnek részére a hatalmas ellen, ki elnyomó gyanánt lépett föl, invenálni, és az orosz birodalomnak, mely nagyságára nézve megközelíti és rombolásra nézve meghaladja az oceánt, azt mondani: „Te nem fogsz tovább menni! Nem fogsz tovább menni, nemcsak azért, mert azt a jog és az egyezmények szentsége ellenzik, hanem azért is minthogy egész Európának függetlensége és biztonsága lenne veszélyeztetve, ha még egy lépéssel tovább mennél.”

Nem Don Quichotte-nak hada az tehát, melyet mi a keleten vívtunk, és melynek Törökország inkább alkalmá, mint létoka volt. Mi abban Franciaország hagyományos politikájával Europa minden nemzeteinek függetlenségét és méltóságát védtük; mi a keletre mentünk, és ott — talán akaratumkon és tudatumkon kívül is — még inkább küzdöttünk a kath. Egyház függetlenségeért, melyet a görög szakadás folytonos ármánya fenyegetett, mint a nemzetek szabadságaért.

Valóban ha Oroszország mint politikai hatalom fenyegeti Európát, úgy az mint vallásos hatalom fenyegeti egyszersmint az Egyházat is. Az orthodox vallás, miként az orosz azt nevezni szokta, a nagyra való egyesülve sőt mintegy azonosulva, nem elégszik meg a kath. igazságnak üldözésével Oroszország határain belül, hanem künn is törekszik azt üldözni, leküzdeni, megsemmisíteni — Ő nem titkolja azon szédítő reményét, hogy a kath. Egyház helyébe egykor ő fog lépni, hogy ő fogja minden veszélytárs nélkül kormányozni az egész egyházat is képviselni az egész világon Krisztus Urunk azon hitét, melyet ő örök időkre Péterre épített és mely Péteren és utódain kívül sohasem volt és nem is lesz egyéb tévely- és ürességnél. De ha a tévely, bármilyen legyen is az, roppant anyagi erőre támaszkodik, mely azt nemcsak védi, hanem terjeszti is, és az egész világnak föltolni akarja, az igazságot nagy veszélybe hozza, és az igazság fiainak fegyvert kell fogniok ellene, hogy azt minden áron. ha nem irthatják ki, legalább elnémissák és az üldözések folytatásában meggátolják.

A keleti háboru tehát kitünően vallási és katholicus háboru volt; az a kath. egyháznak az orosz schisma ellen, az igazi pápaságnak a csárok nevetség és gyűlöletes pápasága elleni védelme volt; szóval: Róma volt az, melyet mi Konstantinápolban védtünk, és az isteni Gondviselésnek csodálatos intézkedése folytán midőn mi az ottomán császárság létele- nek biztosítására Oroszország ellen harcra keltünk, a nagyszerű keresztes-hadak elejtett fonalát vettük föl. A katholicus Franciaországnak, az Egyház e legidősb kedves leányának állt köteletségében, hogy e nagyszerű és szent vállalatnak élére lépjen és a XIX. század e keresztes hadába az egész Európát vonja maga után, mint régente azt a szent-földnek fölszabadításába vonta be. És így, ami valóban különös és csodálandó! a protestans Anglia és Törökország a Francziákkal egyesületen és ezeknek vezetése alatt küzdöttek a katholicus hit és Egyház szabadságaért, s az Űr Isten az eretnek-séget és az magát az izlam-vallást is arra használta föl, hogy Egyházától távolítsa el a legnagyobb veszélyt, mely a legújabb időkben őt fenyegeté; igaz tehát ma is, mint mindig igaz volt azon közmondásunk: „L'homme s'agite nt Dieu le mène.” (Az ember működik és működését az Isten igazgatja.)

(Folytatjuk.)

Városunk mozgalmái.

— *Ő Eminenciája* a bécsi egyetemre járó *magyar ifjak* fölségelésére 100 osztrák forintot méltóztott adományozni.

— *Ramming* tábornok folyó hó 12-én tevén hódolatát *Ő Eminenciájának*, aki is a helybeli vadászászlóalj tisztjeivel *Ő Főmagassága* vendégszerető asztalához ugyanaz nap meghívott.

— *A négy év előtt építésbe vett helybeli új papnövelde* lassan már befejezése felé közelget. A ritka eleganciával kiállítandó — *Esztergom* díszét emelő — épület az európai műutazásaiban gazdag tapasztalatokat gyűjtött ns. és ft. *Zalka János* kanonok ur izlése szerint készült, mely monumentalis mű méltó emléke leend a dicséret kanonok ur nagy szellemének. A Bécsben megrendelt nagyszerű tüveg képek, — a házi kápolna északfelé néző ablak díszítményei — *Oláh és Pázmányt* a szóban levő papnövelde alapító és legnagyobb jótevőjét ábrázoló szobor művek, a folyosók ékítésére festetett nagy képek. sat. fény tekintetében háttérbe szorítandja *Europa* minden ilyenmű intézeteit. És így e szép épület *Esztergom* nem kis díszére váland, sőt büszkéké lehetünk reá. Az ünnepélyes felszentelés október havára van kitűzve, mely alkalommal a nagyszombati növendék papság (7. és 8. oszt.) is *Esztergomba* hozatik; mint halljuk *Falcinelli* a bécsi nuncius *ő Excellenciája* is megígérte volna ezen ünnepélyeni megjelenését. Méltó kötelességünknek ismerjük tolmácsolni azon kegyeletet, melylyel városunk igen számos polgára az általunk is tisztelt ns. és ft. *Zalka János* kanonok ur irányában viseltetik azon nemes eljárásaért, hogy a papnöveldei munkálatok körül mindenütt *esztergomiaknak* adott elsőséget, s csak oly munkákat bízott idegen kezekre, melyeket gyarai hiányában *Esztergom* kiállítani nem képes.

— *Építésről szólván eszme társítás útján szóba hozzuk* vidéki olvasóink kedvéért, hogy *Ő Eminenciája* és a mgos káptalan bőkezűsége folytán lehetővé tett *Mayer és Lenczféle* házak átalakítása már fogamatba vétetett, és pedig az első tulajdonos háza ma holnap tető alatt leend. *Lencz ur* házának első része földig lerontatván, emeletre fog építtetni.

— *Az apácáknak szánt papnöveldei épület mellett kert készíttetik.* A kerítés egy negyed köralakkal bír, melynek a helyesen beépített fehér és vörös téglák igen csinos külsőt kölcsönöznek. A falakat azonfelül torony-szerű ékítmények díszítik. A jelenleg még kertben levő szűz *Mária* szobor ki fog hozatni és a kerítéssel formált fülkében elhelyeztetni.

Szegény Esztergom! ideje is már, hogy egyszer haladjon; — ha ősi nagyságát nem is teljesen, legalább részben visszaszerezze. Ki tudná megszámolni ama sok életre való indítványt, melyet városunk szebb jövőjére czélözva, mostoha bánás móddal *Esztergomban* azonnal születésükben sirba taszítottak. A nagy szellemek már bizalmatlanok városunk iránt; társadalom boldogító terveiket a testvér főváros lapjaiba közlik, így a legujabban „*Idők Tanuja*” május 10-én valami magát meg nem nevezett *Archimedes* duna szabályzási javaslatokat tesz, melyben nagy bölcsen figyelmezteti *Esztergomot* esőzések által könnyen bekövetkezhető vízözönre. A javaslat *practicus-*

sága (?) megérdemli, hogy tisztelt olvasóink teljes ere-detiben olvashassák: *Esztergomból* írják — „vizünk visszafutott ősi medrébe, de az általa ép husvét napjára elöntött sziget, még most sem igen művelhető, hagyván maga után hátra a kiáradt viz sok iszapos és süppedékeny talajt. *Ha most már a Dunához vezető töltést a viz volt magasságához a XV lábhoz alkalmaznák, ez igen hasznos dolog lenne; mert a nagyobb esőzés után meg-meg csak elszokott jönni a viz, s ha ki zavar bennünket az egyedüli séta helyből, megint csak oda jutunk, hova a letűnt ünnepek napjaiban jutottunk.*”

Esztergom már régen érzi egy ilyen projectalt gát kiányát; és ha az kivihető lett volna, természetesen sikerrel, mi kétségünk sincs azon, hogy a város már régen hozzá fogott volna; ha csak a névtelen referens, módot, vagy valami más tervet nem nyújt be, miként lehet áradás alkalmával a sziget homorúbb részeiben a viz föld-ből fölbugyogását megakadályozni, ugy ez idén még okunk lehet félni, hogy a Duna kiönt bennünket mint az ürgéket, mert mint az *esztergomi* referens mondja: „*a nagyobb esőzés után meg-meg elszokott jönni a viz.*” — Jó is volna, ha minden nagyobb esőzésre így megdagadna a Duna, akkor az *esztergomi* szigetre legjobb lenne egy másik *Velenczét* építeni: akkor séta tér sem kellene.

Személyzetiek.

— *Laczuska József* Felső-zellői plebános hasonló minőségben *Vág-szentkeresztre* tétetett át.

Levelezés.

Nagyszombat esti 10 óra május 10-én.

Tekintetes Szerkesztő ur!

Egy ritka kedélyes esti mulatságnak voltunk tanúi, melynek az „*Esztergomi Ujságban*” közlését, már csak azon szempontból is érdekesnek találom, mert örömeink szerzője, az est ünnepelt hőse *esztergomi* volt, értem itt *Graeffel János* gymnasiumi tanárt; egyszersmind az általa alakított dalárda, zenekar karvezérét. *Graeffel János* 186 $\frac{2}{3}$ tan év folyama alatt lankadatlan szorgalommal kezdte a gymnasium növendékeit a zenében s a mű-ekben oktatni, s az első évfolyamban dalárdája oly előhaladást tett, hogy tanonczaival bátor volt egy nagyszerű és fényes eredményü hangversenynyel fellépni, melyen megjelenni a város legműveltebb orszályai dicsőségeknek tarták azon öntudatban, hogy a szereplő kezdők között *nagyszombat* szülöttei is működnek. Azóta évenként majd egy majd két akademiában mutatja be a gymnasiumi ifjuság előmenetelét; s e gymnasium dicséretére legyen említve az is, hogy tavál az alföldi szűkölködők felségítésére is hangversenyeztek. Ennyit előzményül; térjünk át a május 10-én tartott 7-ik akademiára. Nem tartozván szorosan a dolog lényegéhez a hely, az ékítménye és egyéb leírása; elégségesnek találom felemlíteni, hogy az I. osztály nagy terme városi és vidéki közönségünkkel megtelt. Az akademia, mint azt a meghívó program is jelenté, esti 6 órakor vette kezdetét. A nagy sensatiót okozott darabok e következők valának, melyeket az ifjuság érzés, kellem és otthonias szabatossággal játszott. I. szakasz. A „teremtés” című oratorium első része

Haydn Józseftől. Előadva a vegyeskar által zene kíséret mellett. A magán darabokat *Fodor József*, *Ribán Olivér*, *Valenta Alajos* és *Végh Sándor* éneklék.

Ezt követte közjáték. Egyveleg a „Don Sebastian” című dalműből Donizetti után Kapp Sándortól; melyben az összes zenekar működött. A II. szakasz „Szeretlek” című Engesser Mátyás férfi négyesével nyitott meg. Éneklé a magán kar. 2-ik darabban is „Sobri dal” fölötti változatokat irta Vilms; játszotta Császár Zsiga. 3-ik darab „Hódolat” volt, melylyel a gymnasiumi dalárda főt. és tudós Aschner Tivadar, pápai kamarásnak tisztelt 1864-ik november 9-én a szeretett igazgató neve napján. Hulinyi Ferencz e szerzeményét az egész dalárda énekelte. Egy közbe következett szavallat után azon *Üdvözlő énekre* került a sor, melyet Seyler Károly ur irt az esztergomi papnövelde növendékei számára, akkor, midőn 1863. országunk köztiszteletű biboros érsek-primása, herczeg Scitovszky János hittudorsága félszázadát ülé. A második szakasz egy közjátékkal fejeztetett be; czime Egyveleg „*Trobatoreból*” Verdi után Kapp Sándor. Játszotta az összes kar.

III. szakaszban 1. *Bordul* (férfi négyes Vusching Konrádtól.) 2. Magánzongora. („Les deux Anges” par Jacques Blumenthal. Játszotta Luzsinszky Antal.) 3. Étlap (kedélyes férfi négyes.) 4. B. Fekete Árpád szavallata. 5. „*Harczias induló*” (férfi négyes Bognár Ignácztól) adattak elő. Záradékol: „*Hunyadi induló*” játszattott el,

melyet Erkel után Kapp Sándor alkalmazott a gymnasiumi zene-egylet képességéhez. A gymnasiumi dalárda és zene-egylet igen sok tagot számít, az összes személyzet 180 egyénből áll, kik között találkoznak olyanok is, akik csak a nagyobb zene-egyleteknél látható hangszereken működnek. Pl. A hegedű, zongora, gordonka, bőgő, tárogató közönséges hangszereken kívül van kis fuvalásuk (piccolo) bőgölészők (oboe) csengősük (piatti) kis dobo-suk (tambuzó), féldobosuk (tympani.) Ezeket kívántam közölni főt. Graeffel János nagyszombatbani működéseiről, ki méltó utódja atyjának, kinek Esztergom körüli gazdag érdemeit ő felsége diszkeresztel 1862. megjutalmazni méltóztatott. Éljen sokáig, ez őszinte óhaja számos tanítványinak és tisztelőinek, hogy lankadatlan szorgalma mellett sokáig virágozzék az érseki gymnasium.

GABNAÜZLET.

Esztergom, május 13 án 1865. Mai hetivásárunkon a gabnaárak voltak:

Buza 2 ft. 80—3 ft. 20 kr. Kétszeres 2 ft. 40 kr. Rozs 2 ft. Arpa 1 ft. 50 kr. Zab 1 ft. 30 kr. Kukoricza 2 ft. Bécsi mérő szerint. —n.

Marhahus fontja 16 kr.

Hibalgazítás.

Mult számunkban — a Megyei mozgalmak rovatában — Szabó Sándor szolgabíró helyett Szabó János szbíró olvasandó.

Hirdetések.

Alulírott, Esztergom sz. kir. város főpiacán Rudolf (ezelőtt Thaus) féle házban ujonan — és pedig finom

ITALOKKAL BEFÖZÖTTEKKEL

és különbféle

SÜTEMÉNYEKKEL

— csinosan felszerelt czukrászdát nyitván; magamat a n. é. közönségnek szives pártfogásába ajánlom. A kereskedésben azonszerint használni szokott bárminő

CSEMEGE KÉSZLETEK

legjutányosabb ár, és pontos kiszolgáltatás mellett nálam megrendelhetők. Miért is a tisztelt kereskedő háznak e czikkekre nézve is szives pártfogását kérem.

Esztergom május 14. 1865.

Hübner Antal
czukrász.

F. é. márczius hó 31-ik napján Esztergomban Budaútczán Szentgály Ferencznő háza előtti járda kövezeten, este 6 óra tájban, helyben állomásozó vadász-zászlóaly cs. kir. kapitány Massow ur által; egy tekeresben összehajtott — bizonyos mennyiségű — bankjegyek találtattak.

Minthogy pedig a város hatósága által megtétetett kellő ki-hírdetés után még mai napig sem jelentkezett annak tulajdonosa, a tisztelt cs. kir. katonaság parancsnokságának f. é. 443-ik számú hivatalos megkeresésére, ez uttal azt ismét közhirre teszem kijelentvén; miszerint ezen összeget annak tulajdonosa — kellő igazolás után — hivatalomban bármikor megkaphatja.

Kelt Esztergomban aprilis 29-én 363. sz. a.

Vándor József m. k.
(3—3) városi kapitány.

Szentgyörgy-mezőn az uriteza elején 220 sz. a. az utcára szolgáló három szoba, konyha, kamra és pinczéből álló csinos szállás bérbeadatik. Mely ügyben értekezhetni az említett házban. (1—2)

Hirdetmény.

Budaútczán 495-ik számú házban van két szoba, egy magtárnak igen alkalmas helyiség és egy nagy pincze bár mily perczben kiadandó. A haszonbéri feltételek iránt értekezhetni szerkesztőségünknel.

Hirdetmény.

Boldogult Vágner Simon parkányi asztalos után maradt földszinti ház, benne levő asztalos szerszámok s fakészletek valamint mindenféle szoba bútorkok, folyó hó 22-én Parkányban árverés utján szabad kézből készpénz fizetés mellett elfognak adatni.

Kelt Parkányban május 6. 1865.
(1—2)

Vágner Simon özvegye.

Hirdetmény.

Alírótt ajánja a legújabb divatú női, férfi és gyermek szalma-kalapokat, legnagyobb választékú napernyőket, lefinomabb női és férfi kényűket, férflingeket és nyak-kendőket. Továbbá minden színű selyem szalagokat, 4 legjobb fajú kötő- és varró-czérnát és mindenféle rövidárukat; csipke-kelme- himzett és más fehérneműket

Fránkl Móríc

Takaréktár épületben Esztergom.

Megrendelések a legpontosabban teljesítettnek.

(2—6)